

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 24 października 2018 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Zasady prawa Unii – Lojalna współpraca – Autonomia proceduralna – Zasady równoważności i skuteczności – Ustawodawstwo przewidujące środek zaskarżenia umożliwiający wznowienie postępowania karnego w przypadku naruszenia europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – Obowiązek rozszerzenia tego postępowania na przypadki domniemanego naruszenia praw podstawowych ustanowionych w prawie Unii – Brak

W sprawie C-234/17

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowieniem z dnia 23 stycznia 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 4 maja 2017 r., w postępowaniu odnoszącym się do wniosku o wzajemną pomoc prawną w sprawach karnych dotyczącym:

XC,

YB,

ZA

przy udziale:

Generalprokuratur,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta, wiceprezes, A. Arabadjiev (sprawozdawca), C. Toader i F. Biltgen, prezesi izb, M. Ilešič, E. Levits, L. Bay Larsen, M. Safjan, D. Šváby, C.G. Fernlund, C. Vajda, i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 20 marca 2018 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu austriackiego przez J. Schmoll, K. Ibiliego i G. Eberharda, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu węgierskiego przez M.Z. Fehéra, G. Koósa oraz G. Tornyai, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez H. Krämera i R. Troostersa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 czerwca 2018 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 3 TUE, a także zasad równoważności i skuteczności.
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania w sprawie wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych, wszczętego przed austriackimi organami sądowymi na wniosek Staatsanwaltschaft des Kantons St. Gallen (prokuratora kantonu Sankt Gallen, Szwajcaria), dotyczącego XC, YB i ZA, podejrzanych w Szwajcarii o popełnienie przestępstwa uchylania się od zapłaty podatków w rozumieniu szwajcarskiej ustawy dotyczącej podatku od wartości dodanej (VAT) oraz innych przestępstw.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Artykuł 50 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz.U. 2000, L 239, s. 19), podpisanej w Schengen (Luksemburg) w dniu 19 czerwca 1990 r., która weszła w życie w dniu 26 marca 1995 r. (zwanej dalej „KWUS”), znajdujący się w rozdziale 2, zatytułowanym „Wzajemna pomoc w sprawach karnych”, tytułu III w ust. 1 przewiduje:

„Umawiające się strony zobowiązują się przyznać sobie nawzajem, zgodnie z [europejską Konwencją o pomocy prawnej w sprawach karnych (ETS nr 30), sporządzoną w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 r., oraz traktatem Beneluksu dotyczącym ekstradycji i pomocy wzajemnej w sprawach karnych z dnia 27 czerwca 1962 roku, zmienionym protokołem z dnia 11 maja 1974 r.] wzajemną pomoc w odniesieniu do naruszeń ich przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących podatku akcyzowego, podatku od wartości dodanej i należności celnych. Postanowienia celne oznaczają normy ustanowione w artykule 2 konwencji z dnia 7 września 1967 roku między Belgią, Republiką Federalną Niemiec, Francją, Włochami, Luksemburgiem a Niderlandami o wzajemnej pomocy między organami celnymi i w artykule 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1468/81 z dnia 19 maja 1981 roku [w sprawie wzajemnej pomocy między organami administracyjnymi państw członkowskich i współpracy między państwami członkowskimi a Komisją w celu zapewnienia prawidłowego stosowania przepisów prawa celnego i rolnego (Dz.U. 1981, L 144, s. 1)]”.

- 4 Artykuł 54 KWUS, który znajduje się w rozdziale 3, zatytułowanym „Stosowanie zasady ne bis in idem”, tytułu III tej konwencji stanowi:

„Osoba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku na obszarze jednej Umawiającej się Strony, nie może być ścigana na obszarze innej Umawiającej się Strony za ten sam czyn, pod warunkiem że została nałożona i wykonana kara lub jest ona w trakcie wykonywania, lub nie może być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującej Umawiającej się Strony”.

Prawo austriackie

- 5 Strafrechtsänderungsgesetz (ustawa o reformie prawa karnego, BGBl., 762/1996) dodała do Strafprozessordnung (kodeksu postępowania karnego) art. 363a–c, dotyczące instytucji prawnej „wznowienia postępowania karnego” (*Erneuerung des Strafverfahrens*), w celu wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

- 6 Artykuł 363a kodeksu postępowania karnego stanowi:

„1. Jeżeli w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zostanie stwierdzone naruszenie europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.] lub jednego z jej protokołów przez orzeczenie lub zarządzenie sądu karnego, wówczas postępowanie wznawia się na wniosek w zakresie, w jakim nie można wykluczyć, że naruszenie mogło mieć w odniesieniu do osoby, której dotyczy, niekorzystny wpływ na treść orzeczenia sądu karnego.

2. W przedmiocie wniosku o wznowienie postępowania we wszystkich przypadkach rozstrzyga Oberster Gerichtshof [sąd najwyższy, Austria]. Wniosek może złożyć osoba, której dotyczy stwierdzone naruszenie, oraz Generalprokurator [prokurator generalny]; art. 282 ust. 1 stosuje się odpowiednio. Wniosek wnosi się do Oberster Gerichtshof [sądu najwyższego]. W przedmiocie wniosku osoby, której dotyczy naruszenie, należy wysłuchać Generalprokurator, zaś w przedmiocie wniosku Generalprokurator należy wysłuchać osobę, której dotyczy naruszenie; art. 35 ust. 2 stosuje się odpowiednio”.

Spór w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

- 7 W 2012 r. prokurator kantonu Sankt Gallen wszczął śledztwo dotyczące uchylania się od zapłaty podatków przeciwko XC, YB i ZA, podejrzanych o uzyskanie wskutek podania nieprawdziwych informacji szwajcarskim organom podatkowym zwrotu podatku VAT w łącznej wysokości 835 374,17 CHF (franków szwajcarskich) (około 716 000 EUR). Prokurator ten zwrócił się do austriackich organów sądowych z wnioskiem o pomoc prawną w sprawach karnych, w celu przeprowadzenia przesłuchania podejrzanych przez Staatsanwaltschaft Feldkirch (prokuraturę w Feldkirch, Austria).
- 8 XC, YB i ZA wnieśli w Austrii szereg skarg w celu podważenia organizacji przesłuchań, o przeprowadzenie których zwrócono się, na tej co do zasady podstawie, że zakończenie postępowań karnych w Niemczech i w Liechtensteinie w latach 2011 i 2012 uniemożliwiało ze względu na ustanowioną w art. 54 KWUS zasadę non bis in idem wszczęcie wobec nich nowych postępowań dotyczących podejrzeń popełnienia przestępstw na szkodę szwajcarskiego organu podatkowego. W postanowieniu z dnia 9 października 2015 r. Oberlandesgericht Innsbruck (wyższy sąd krajowy w Innsbrucku, Austria), orzekając w ostatniej instancji, stwierdził, że brak jest dowodów naruszenia art. 54 KWUS.

- 9 Po uprawomocnieniu się wspomnianego postanowienia XC, YB i ZA zwrócili się na podstawie art. 363a kodeksu postępowania karnego do Oberster Gerichtshof (sądu najwyższego) z wnioskiem o wznowienie postępowania karnego, powołując się na okoliczność, że uwzględnienie spornych wniosków o wzajemną pomoc prawną narusza niektóre z ich praw ustanowionych nie tylko w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”), ale także w KWUS i Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).
- 10 Sąd odsyłający podnosi, że zgodnie z jego utrwalonym orzecnictwem wznowienie postępowania jest możliwe tylko w przypadku naruszenia praw zagwarantowanych w EKPC, stwierdzonego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub – nawet przed wydaniem przez ten trybunał orzeczenia stwierdzającego naruszenie – przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy). Wspomniany sąd zastanawia się, czy zasada lojalnej współpracy, zasady równoważności i skuteczności zobowiązują do wznowienia postępowania karnego także w przypadku naruszenia praw podstawowych ustanowionych w prawie Unii, nawet jeśli taki przypadek nie jest wyraźnie przewidziany w przepisach dotyczących tego środka zaskarżenia.
- 11 W tych okolicznościach Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy prawo Unii, w szczególności art. 4 ust. 3 TUE w związku z wywodzonymi z tego postanowienia zasadami równoważności i skuteczności należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje ono Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) do dokonania na wniosek zainteresowanego weryfikacji prawomocnego orzeczenia sądu karnego w odniesieniu do domniemanego naruszenia prawa Unii (tutaj: w art. 50 [karty] i w art. 54 [KWUS]), jeżeli prawo krajowe (art. 363a kodeksu postępowania karnego) przewiduje taką weryfikację jedynie w odniesieniu do domniemanego naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie dopuszczalności

- 12 Rząd austriacki podniósł zarzut niedopuszczalności rozpatrywanego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
- 13 W pierwszej kolejności rząd ten twierdzi, że sytuacje prawne leżące u podstaw sporu w postępowaniu głównym nie wchodzą w zakres stosowania prawa Unii ze względu na to, że przewidziany w art. 363a kodeksu postępowania karnego środek zaskarżenia dotyczy naruszenia nie prawa Unii, ale EKPC.
- 14 Jednakże w przypadku, tak jak w sprawie w postępowaniu głównym, gdy organy państwa członkowskiego uwzględniają wniosek o wzajemną pomoc prawną oparty na KWUS, która stanowi integralną część prawa Unii na mocy Protokołu (nr 19) w sprawie dorobku Schengen włączonego w ramy Unii Europejskiej, stanowiącego załącznik do traktatu z Lizbony (Dz.U. 2010, C 83, s. 290), wykonują one prawo Unii w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty. Skądinąd orzeczono, że art. 54 KWUS należy interpretować w świetle art. 50 karty, którego zasadniczej treści zapewnia on poszanowanie (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 maja 2014 r., Spasic, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, pkt 59; z dnia 5 czerwca 2014 r., M, C-398/12, EU:C:2014:1057, pkt 35; z dnia 29 czerwca 2016 r., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483, pkt 31). W konsekwencji sytuacja faktyczna i prawna leżąca u podstaw sprawy w postępowaniu głównym jest objęta zakresem stosowania prawa Unii.

- 15 W drugiej kolejności rząd austriacki utrzymuje, że rozpatrywany w niniejszej sprawie wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest niedopuszczalny z tego względu, że sąd odsyłający stwierdził już, że art. 54 KWUS stanowi wystarczającą podstawę prawną, by domagać się wznowienia postępowania karnego na podstawie art. 363a kodeksu postępowania karnego. Tymczasem sąd ten nie wyjaśnia powodów, dla których twierdzi jednak, że konieczne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.
- 16 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny i którego prawidłowość nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o które wnioskował sąd odsyłający, jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, iż wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego lub prawnego, które są niezbędne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (zob. w szczególności wyrok z dnia 27 czerwca 2018 r., Altiner i Ravn, C-230/17, EU:C:2018:497, pkt 22).
- 17 W niniejszym przypadku sąd odsyłający przedstawił powody, dla których wykładnia postanowienia oraz zasad, o których mowa w pytaniu prejudycjalnym, jest konieczna dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Otóż z wyjaśnień tych wynika, że odpowiedź Trybunału na pytanie, czy sąd ten powinien w ramach badania wniosku o wznowienie postępowania karnego, orzekać w przedmiocie domniemanych naruszeń prawa podstawowego zagwarantowanego w art. 50 karty i w art. 54 KWUS, może mieć bezpośredni wpływ na ocenę sytuacji skarżących w postępowaniu głównym.
- 18 O ile bowiem art. 52 ust. 3 karty przewiduje, że w zakresie, w jakim karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w EKPC, znaczenie i zakres wspomnianych praw są takie same jak znaczenie i zakres praw przyznanych przez tę konwencję, o tyle ze wspomnianego postanowienia wynika także, że prawo Unii może przyznać szerszą ochronę.
- 19 W świetle powyższych ustaleń pytanie prejudycjalne jest dopuszczalne.

W przedmiocie istoty sprawy

- 20 Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje ono sąd krajowy do rozszerzenia krajowego środka zaskarżenia – umożliwiającego wznowienie zakończonego prawomocnym orzeczeniem postępowania karnego w przypadku naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów – na naruszenia prawa Unii, w szczególności naruszenia prawa podstawowego zagwarantowanego w art. 50 karty i w art. 54 KWUS.
- 21 W tym względzie należy przypomnieć, że w braku przepisów Unii w tym zakresie tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej przy poszanowaniu jednakże zasad równoważności i skuteczności (wyrok z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 22 W tym względzie, zgodnie z zasadą lojalnej współpracy zapisaną w art. 4 ust. 3 TUE zasady proceduralne dotyczące środków zaskarżenia mających zapewnić ochronę uprawnień, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, nie mogą być mniej korzystne niż w przypadku podobnych środków prawnych o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) i nie mogą powodować w praktyce, że korzystanie z uprawnień wynikających z porządku prawnego Unii stanie się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione (zasada skuteczności) (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 grudnia 1976 r., Rewe-Zentralfinanz

i Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, pkt 5; z dnia 14 grudnia 1995 r., Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, pkt 12; z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 46; a także z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 36).

- 23 Wymogi wynikające z tych zasad obowiązują zarówno w odniesieniu do wyznaczenia sądów właściwych do rozpatrzenia skarg opartych na tym prawie, jak i w odniesieniu do określenia szczegółowych zasad postępowania stosujących się do tych skarg (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 47; z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 37).
- 24 Przestrzeganie wspomnianych wymogów należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi (wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

W przedmiocie zasady równoważności

- 25 Zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 22 niniejszego wyroku zasada równoważności zakazuje państwu członkowskiemu ustanawiania zasad proceduralnych dotyczących środków prawnych mających zapewnić ochronę uprawnień, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, mniej korzystnych niż w przypadku podobnych środków prawnych o charakterze wewnętrznym.
- 26 W tym zakresie z postanowienia odsyłającego oraz odpowiedzi udzielonej na pytanie postawione rządowi austriackiemu przez Trybunał podczas rozprawy wynika, że przewidziany w art. 363a kodeksu postępowania karnego środek zaskarżenia mający na celu wznowienie postępowania karnego należy uznać za środek prawny o charakterze wewnętrznym.
- 27 Należy zatem zbadać, czy ten środek zaskarżenia należy uznać za podobny do środka zaskarżenia mającego na celu ochronę prawa Unii, a w szczególności ustanowionych przez to prawo praw podstawowych, z uwzględnieniem przedmiotu, podstawy oraz istotnych elementów tych środków zaskarżenia (zob. podobnie wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 W celu zilustrowania wątpliwości w odniesieniu do poszanowania zasady równoważności przez art. 363a kodeksu postępowania karnego sąd odsyłający powołuje się na okoliczność, że w ramach wniosku opartego na tym przepisie zarzut dotyczący naruszenia prawa podstawowego zagwarantowanego w EKPC może mieć ten sam przedmiot i tę samą podstawę co zarzut dotyczący naruszenia prawa zagwarantowanego w karcie. Sąd ten podkreśla także w istocie, że na mocy art. 52 ust. 3 karty prawa zagwarantowane w tym postanowieniu mają co najmniej taki sam zakres co odpowiadające im prawa zagwarantowane przez EKPC.
- 29 Zgodnie z brzmieniem art. 363a kodeksu postępowania karnego wznowienie postępowania karnego jest przewidziane, w przypadku gdy wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdza, że orzeczenie lub zarządzenie sądu karnego naruszyło EKPC lub jeden z jej protokołów. Z brzmienia tego przepisu wynika zatem, że ten środek zaskarżenia zakłada co do zasady uprzednie stwierdzenie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów.
- 30 Sąd odsyłający wyjaśnia jednak, że w wyroku z dnia 1 sierpnia 2007 r., ustanawiającym zasadę prawną, orzekł, iż wznowienie postępowania karnego nie jest ograniczone do sytuacji, w której Europejski Trybunał Praw Człowieka uprzednio stwierdził, że orzeczenie lub zarządzenie sądu karnego naruszyło EKPC lub jeden z jej protokołów, ale może do niego dojść też w przypadku stwierdzenia takiego naruszenia przez niego samego. Tak więc, w przypadku gdy Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) rozpatruje sprawę zamiast Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a nie na podstawie stwierdzenia

przez ten ostatni trybunał naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów, rozszerza on, o ile spełnione są przesłanki dopuszczalności mające zastosowanie do skarg składanych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, to postępowanie na każdego, kto twierdzi, że jedno z jego praw zagwarantowanych przez tę konwencję lub te protokoły zostało naruszone, antycypując w ten sposób orzeczenie co do istoty sprawy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

- 31 Z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał, wynika, że nadzwyczajny środek zaskarżenia przewidziany w art. 363a kodeksu postępowania karnego znajduje swe uzasadnienie w samej naturze EKPC i – w formie, w jakiej został przewidziany przez ustawodawcę austriackiego – jest ściśle związany pod względem funkcjonalnym z postępowaniem przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Ten środek zaskarżenia został bowiem wprowadzony w celu wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, przy czym rząd austriacki podkreślił, że ustawodawca zamierzał w ten sposób spełnić obowiązek ustanowiony w art. 46 EKPC.
- 32 W tym zakresie należy przypomnieć, jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 75 opinii, że zawarty w art. 35 ust. 1 EKPC wymóg, zgodnie z którym skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka można wnieść dopiero po wyczerpaniu środków odwoławczych przewidzianych prawem wewnętrznym, oznacza, że zostało już wydane przez sąd krajowy orzekający w ostatniej instancji prawomocne orzeczenie.
- 33 Jak wynika z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał, to właśnie w celu uwzględnienia tej sytuacji i zapewnienia wykonania w wewnętrznym porządku prawnym wyroków wydanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka zostało ustanowione postępowanie przewidziane w art. 363a kodeksu postępowania karnego, umożliwiające wznowienie postępowania karnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem.
- 34 Poza tym z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i z wyjaśnień dostarczonych przez rząd austriacki wynika, że ścisły związek funkcjonalny pomiędzy postępowaniem przewidzianym w tym przepisie a postępowaniem przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka nie zostaje podważony przez poszerzenie zakresu stosowania tego pierwszego postępowania dokonane wyrokiem ustanawiającym zasadę prawną, wydanym przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) w dniu 1 sierpnia 2007 r. Jak bowiem podkreślono w pkt 30 niniejszego wyroku, skarga wniesiona na podstawie tego przepisu przed stwierdzeniem przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów podlega takim samym przesłankom dopuszczalności co skarga złożona do tego trybunału i zgodnie z wyjaśnieniami dostarczonymi przez sąd odsyłający jedynym jej celem jest antycypowanie tego stwierdzenia.
- 35 Tymczasem należy stwierdzić, że procedura przewidziana w art. 363a kodeksu postępowania karnego, biorąc pod uwagę jej przedmiot, podstawę oraz istotne elementy, które właśnie zostały przedstawione, nie może być uznana za podobną do skargi mającej na celu ochronę prawa podstawowego zagwarantowanego w prawie Unii, w szczególności w karcie, ze względu na szczególne cechy dotyczące samego charakteru tego prawa.
- 36 W tym względzie należy przypomnieć, jak wielokrotnie orzekał Trybunał, że prawo Unii charakteryzuje się tym, że wywodzi się z niezależnego źródła, jakie stanowią traktaty, pierwszeństwem przed prawem wewnętrznym państw członkowskich [zob. podobnie wyroki: z dnia 15 lipca 1964 r., Costa, 6/64, EU:C:1964:66; z dnia 17 grudnia 1970 r., Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, EU:C:1970:114, pkt 3; opinia 1/91 (porozumienie EOG – I) z dnia 14 grudnia 1991 r., EU:C:1991:490, pkt 21; opinia 1/09 (porozumienie ustanawiające jednolity system rozstrzygania sporów patentowych) z dnia 8 marca 2011 r., EU:C:2011:123, pkt 65; wyrok z dnia 26 lutego 2013 r., Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, pkt 59], a także bezpośrednim skutkiem szeregu przepisów mających zastosowanie do obywateli państw członkowskich i do samych tych państw [zob. podobnie wyrok z dnia 5 lutego 1963 r., van Gend & Loos, 26/62, EU:C:1963:1, s. 23; opinia 1/09 (porozumienie ustanawiające jednolity system

rozstrzygania sporów patentowych) z dnia 8 marca 2011 r., EU:C:2011:123, pkt 65; opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 166 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 37 W centrum tej konstrukcji prawnej znajdują się natomiast prawa podstawowe, takie jak uznane przez kartę – która na mocy art. 6 ust. 1 TUE ma taką samą moc prawną jak traktaty – a przestrzeganie tych praw stanowi warunek zgodności z prawem aktów Unii, tak że niedopuszczalne są w Unii środki niezgodne z tymi prawami [zob. podobnie wyroki: z dnia 18 czerwca 1991 r., ERT, C-260/89, EU:C:1991:254, pkt 41; z dnia 29 maja 1997 r., Kremzow, C-299/95, EU:C:1997:254, pkt 14; z dnia 12 czerwca 2003 r., Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, pkt 73; z dnia 3 września 2008 r., Kadi i Al Barakaat International Foundation/Rada i Komisja, C-402/05 P i C-415/05 P, EU:C:2008:461, pkt 283, 284; a także opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 169].
- 38 Trybunał skądinąd orzekł już, w odniesieniu do zasady non bis in idem, wyrażonej w art. 50 karty, rozpatrywanym w postępowaniu głównym, że postanowienie to wywiera bezpośredni skutek (wyrok z dnia 20 marca 2018 r., Garlsson Real Estate i in., C-537/16, EU:C:2018:193, pkt 68).
- 39 Aby zagwarantować zachowanie szczególnych cech i autonomii tego porządku prawnego, w traktatach ustanowiono system sądowiczy mający na celu zapewnienie spójności i jednolitego charakteru wykładni prawa Unii [opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 174].
- 40 W takich ramach do sądów krajowych i Trybunału należy zapewnienie pełnego stosowania prawa Unii we wszystkich państwach członkowskich, jak również ochrony sądowej praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii [opinia 1/09 (porozumienie ustanawiające jednolity system rozstrzygania sporów patentowych) z dnia 8 marca 2011 r., EU:C:2011:123, pkt 68 i przytoczone tam orzecznictwo; a także opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 175].
- 41 Kluczowym elementem tak ukształtowanego systemu sądowiczego jest procedura odesłania prejudycjalnego przewidziana w art. 267 TFUE, która ustanawiając dialog między poszczególnymi sądami, zwłaszcza między Trybunałem a sądami państw członkowskich, ma na celu zapewnienie jednolitej wykładni prawa Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 5 lutego 1963 r., van Gend & Loos, 26/62, EU:C:1963:1, s. 23), umożliwiając tym samym zapewnienie jego spójności, pełnej skuteczności i autonomii oraz wreszcie szczególnego charakteru prawa ustanowionego w traktatach [opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 176].
- 42 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 267 TFUE przyznaje sądom krajowym jak najszerze uprawnienie do wystąpienia do Trybunału, jeśli uznają one, że w zawisłej przed nimi sprawie pojawiły się pytania związane z wykładnią lub oceną ważności przepisów prawa Unii wymagające udzielenia odpowiedzi w celu rozstrzygnięcia rozpatrywanego przez te sądy sporu. Sądy krajowe mają ponadto swobodę skorzystania z tego uprawnienia na każdym etapie postępowania, jaki uznają za stosowny (wyrok z dnia 5 lipca 2016 r., Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 43 Ponadto należy przypomnieć, że zgodnie z art. 267 akapit trzeci TFUE sąd krajowy, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, jest co do zasady zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału, jeśli podniesiona została przed nim kwestia dotycząca wykładni prawa Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2015 r., Ferreira da Silva e Brito i in., C-160/14, EU:C:2015:565, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 44 Wreszcie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału sądy krajowe, które stosują przepisy prawa Unii w ramach swojej właściwości, są zobowiązane zapewnić pełną skuteczność tych norm, w razie konieczności nie stosując wszelkich sprzecznych z nimi przepisów prawa krajowego bez potrzeby

zwracania się o ich uprzednie usunięcie w drodze ustawodawczej lub w ramach innej procedury konstytucyjnej ani oczekiwania na usunięcie wspomnianych przepisów (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 marca 1978 r., *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, pkt 21, 24; a także z dnia 6 marca 2018 r., *SEGRO i Horváth*, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 45 Wobec powyższego prawa podstawowe, tak jak zostały one uznane w szczególności w karcie, należy interpretować i stosować w obrębie Unii właśnie w poszanowaniu tych ram konstytucyjnych [opinia 2/13 (przystąpienie Unii do EKPC) z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 177].
- 46 W konsekwencji, jak zostało wyjaśnione w pkt 36 niniejszego wyroku i jak podniósł rzecznik generalny w pkt 55 opinii, wspomniane ramy konstytucyjne gwarantują każdej osobie możliwość uzyskania skutecznej ochrony praw przyznanych jej przez porządek prawny Unii, nawet przed wydaniem prawomocnego orzeczenia krajowego.
- 47 Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, że różnice pomiędzy, z jednej strony, procedurą przewidzianą w art. 363a kodeksu postępowania karnego, a z drugiej strony, środkiem zaskarżenia mającym na celu ochronę praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, są tego rodzaju, że tych środków zaskarżenia nie można uznać za podobne w rozumieniu orzecznictwa przypomnianego w pkt 22–25 niniejszego wyroku.
- 48 Z powyższego wynika, że zasada równoważności nie nakłada na sąd krajowy obowiązku rozszerzenia na przypadki domniemanego naruszenia prawa podstawowego gwarantowanego przez prawo Unii, a w szczególności przez kartę, środka zaskarżenia przewidzianego przez prawo wewnętrzne, umożliwiającego uzyskanie w razie naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów wznowienia postępowania karnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem krajowym.

W przedmiocie zasady skuteczności

- 49 W odniesieniu do zasady skuteczności należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w każdym przypadku analiza kwestii, czy przepis krajowego prawa procesowego powoduje, iż stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, musi uwzględniać miejsce tego przepisu w całym postępowaniu, tryb tego postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi sądami krajowymi. Z tego punktu widzenia należy w szczególności wziąć pod uwagę, w stosownym przypadku, ochronę prawa do obrony, zasadę pewności prawa oraz prawidłowy przebieg postępowania (wyrok z dnia 22 lutego 2018 r., *INEOS Köln*, C-572/16, EU:C:2018:100, pkt 44).
- 50 W celu przeprowadzenia oceny istnienia naruszenia zasady skuteczności prawa Unii należy ustalić, czy brak możliwości domagania się na podstawie art. 363a kodeksu postępowania karnego wznowienia postępowania karnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem poprzez powołanie się na naruszenie prawa podstawowego zagwarantowanego w prawie Unii, takiego jak ustanowione w art. 50 karty i w art. 54 KWUS, czyni praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych przez porządek prawny Unii.
- 51 W tym zakresie należy zaznaczyć, że w traktacie FUE nie zamierzano zobowiązać państw członkowskich do ustanowienia przed ich sądami krajowymi, w celu zapewnienia ochrony praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, środków prawnych innych niż środki przewidziane w prawie krajowym (zob. podobnie wyrok z dnia 13 marca 2007 r., *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 52 Należy ponadto przypomnieć znaczenie zasady powagi rzeczy osądzonej zarówno w porządku prawnym Unii, jak i w krajowych porządkach prawnych. W istocie, dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak również prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości jest bowiem istotne, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących

środków zaskarżenia lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne (wyroki: z dnia 16 marca 2006 r., Kapferer, C-234/04, EU:C:2006:178, pkt 20; z dnia 29 czerwca 2010 r., Komisja/Luksemburg, C-526/08, EU:C:2010:379, pkt 26; z dnia 29 marca 2011 r., ThyssenKrupp Nirosta/Komisja, C-352/09 P, EU:C:2011:191, pkt 123; z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 58).

- 53 Zatem prawo Unii nie zobowiązuje sądu krajowego do zaprzestania stosowania krajowych zasad proceduralnych nadających powagę rzeczy osądzonej danemu orzeczeniu, nawet jeśli umożliwiłoby to usunięcie sytuacji w porządku krajowym, która jest niezgodna z tym prawem (wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 29).
- 54 Prawo Unii nie wymaga zatem, aby w celu uwzględnienia wykładni odpowiedniego przepisu tego prawa przyjętej przez Trybunał po wydaniu przez organ sądowy orzeczenia posiadającego powagę rzeczy osądzonej organ ten był co do zasady zobowiązany do zmiany tego orzeczenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 60; a także z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 38).
- 55 W niniejszym przypadku żaden element akt sprawy przedłożonych Trybunałowi nie pozwala na stwierdzenie, że w austriackim porządku prawnym nie istnieją środki zaskarżenia zapewniające w sposób skuteczny ochronę praw, jakie podmioty prawa wywodzą z art. 50 karty i z art. 54 KWUS.
- 56 Przeciwnie, jest bezsporne, że skarżący w postępowaniu głównym, przy okazji podważania przez nich wniosków o wzajemną pomoc prawną wystosowanych przez prokuratora kantonu Sankt Gallen do sądów austriackich byli w pełni w stanie powołać się na naruszenie tych postanowień oraz że wspomniane sądy zbadały te zarzuty. Sąd odsyłający podkreśla poza tym, że kodeks postępowania karnego daje zainteresowanym osobom liczne możliwości dochodzenia praw, jakie przyznaje im unijny porządek prawny.
- 57 W związku z tym ramy te zapewniają skuteczność prawa Unii bez konieczności rozszerzania na to prawo nadzwyczajnego środka zaskarżenia przewidzianego w art. 363a kodeksu postępowania karnego, pozwalającego podważyć prawomocne orzeczenia krajowe.
- 58 Zresztą, jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 56 opinii, zasada powagi rzeczy osądzonej nie stoi w sprzeczności z uznaniem zasady odpowiedzialności państwa z tytułu orzeczenia sądu orzekającego w ostatniej instancji (wyrok z dnia 30 września 2003 r., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 40). Ze względu w szczególności na okoliczność, że naruszenia praw wywodzonych z prawa Unii w takim orzeczeniu nie można już naprawić, podmioty prawa nie mogą być pozbawione możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności państwa w celu uzyskania w ten sposób sądowej ochrony swoich praw (wyroki: z dnia 30 września 2003 r., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 34; a także z dnia 6 października 2015 r., Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, pkt 40).
- 59 W świetle całości powyższych ustaleń na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, że prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje ono sądu krajowego do rozszerzenia krajowego środka zaskarżenia – umożliwiającego uzyskanie wznowienia zakończonego prawomocnym orzeczeniem krajowym postępowania karnego wyłącznie w przypadku naruszenia EKPC lub jednego z jej protokołów – na naruszenia prawa Unii, w szczególności naruszenia prawa podstawowego zagwarantowanego w art. 50 karty i w art. 54 KWUS.

W przedmiocie kosztów

- ⁶⁰ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Prawo Unii, a w szczególności zasady równoważności i skuteczności, należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje ono sądu krajowego do rozszerzenia środka zaskarżenia przewidzianego w prawie krajowym – umożliwiającego wznowienie zakończonego prawomocnym orzeczeniem krajowym postępowania karnego wyłącznie w przypadku naruszenia europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. lub jednego z jej protokołów – na naruszenia prawa Unii, w szczególności na naruszenia prawa podstawowego zagwarantowanego w art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i w art. 54 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, podpisanej w Schengen (Luksemburg) w dniu 19 czerwca 1990 r., która weszła w życie dnia 26 marca 1995 r.

Podpisy